

Դ. ՄԱՄԻՆ—ՍԻԲԻՐՅԱԿ

ԱԼՅՈՆՈՒԶԿԻ
ՀԵՔՅԱԹՆԵՐԸ

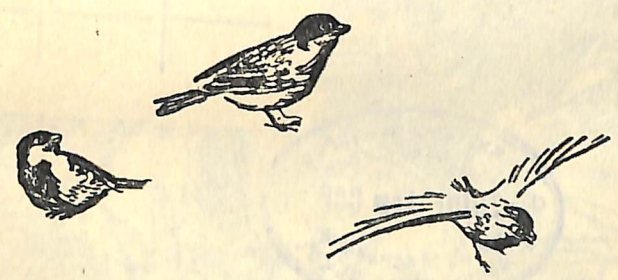
891.71Ը.
15-22

37-Λ
ՍԶԶՈՉ
891.71Ը
Լ-22

Դ. Մ Ա Մ Ի Ն — Ս Ի Բ Ի Ր Յ Ա Կ

ԱԼՅՈՆՈՒՇԿԻ ՀԵՔՅԱԹՆԵՐԸ

ԹԱՐԳՄ. Ն. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ
ՆԿԱՐՆԵՐԸ Բ. ԴԵԽՏԵՐԵՎԻ

24.06.2013

3947

Լեզվ. խմբագիր Վեպեր
Տեխ. խմբագիր Ս. Գասպարյան
Մրբագրիչ՝ Հ. Մանուկյան

60261-67

Պատկեր 792, տիպ 3000, Գրավիթի լիպար Ա.—1150
Հրատ. 3763, Պետհրատի տպարան, Յերեվան,
2-րդ Գնունի, № 4

ՆԱԽԱՀԵՔՅԱԹ

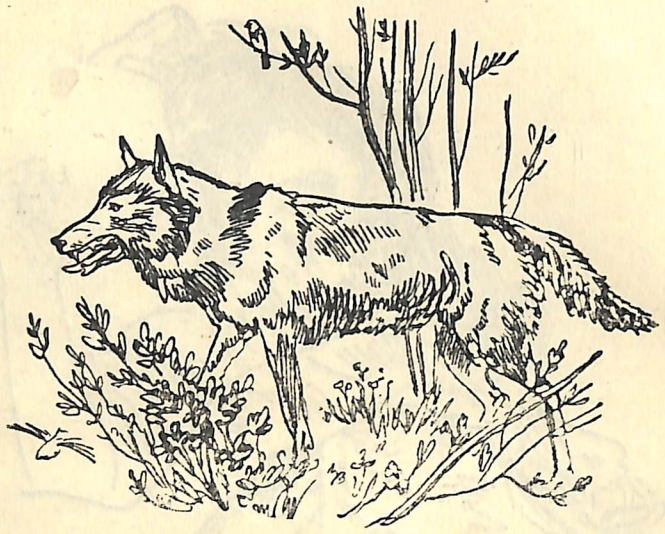
Նանի՛կ — նանի՛կ — նանի՛կ...

Ալլոնուշկայի մի աչիկը քնած է, մյուսը նայում է։
Ալլոնուշկայի մի ականջիկը քնած է, մյուսը լսում է։

Քնի՛ր, Ալլոնուշկա, — հիմա հեքյաթն սկսվում է։
Հրեն, արդեն լուսամուտից նայում է բարձր լուսինը,
հրեն, շղիկ նապաստակը փորփրեց իր բրդե թաթերով,
գալի աչքերը փայլեցին դեղին կրակներով, Միշկա ար-
ջը ծծում է իր թաթը։ Ուղղակի պատուհանի մոտ է թը-
ռել ծեր ճնճողուկը, նա կտուցով ծեծում է ապակին և
հարցնում. «Արդյոք շուտ կսկսվի»։ Բոլորն էլ այստեղ
են, բոլորն էլ հավաքվել են, և բոլորն էլ սպասում են
Ալլոնուշկայի հեքյաթին։

Ալլոնուշկայի մի աչիկը քնած է, մյուսը նայում է։
Ալլոնուշկայի մի ականջիկը քնած է, մյուսը լսում է։

Նանի՛կ — նանի՛կ — նանի՛կ...

ՀԵՔՅԱԹ

ՅԵՐԿԱՐ - ԱԿԱՆՋ, ԿԱՐՃ - ՊՈՉ ՔԱՋ ՆԱՊԱՍՏԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

Անտառում մի փոքրիկ նապաստակ ծնվեց և շարունակ վախենում եր: Վորևե տեղ չեթե մի ճյուղի ճըռթկար, թռչուն վեր թռչեր, ձյան մի կույտ ընկներ ծառից,— փոքրիկ նապաստակի սիրտն ահից ճաքում եր:

Փոքրիկ նապաստակը վախեցավ մի ուր, չերկու ուր, մի շաքաթ, մի տարի, բայց հետո մեծացավ, և հանկարծ ձանձրացավ վախենալուց:

— Յես վո՛չ վոքից չեմ վախենում,— ճչաց նա անտառով մեկ,— ահա ամենևին չե՛մ վախենում, և բոլորն այստեղ են:

Հավաքվեցին ծեր նապաստակները, մոտ վազեցին փոքրիկ նապաստակի ձագերը, շորորալով լեկան—ավերացան նաև պառավ նապաստակուհիները: Բոլորն ել լսեցին, թե ի՛նչպես եր պարծենում Յերկար-Ականջ, Շլդիկ-

Աչք, Կարճ-Պոչ նապաստակը: Լսեցին ու իրենց սեփական ահանջներին չեցին հավատում: Դեռ չեր պատահել, վոր նապաստակը վո՛չ վոքից չվախենար:

— Ե՛յ, դո՛ւ, Շլդիկ-Աչք, չես վախենում գայլից:

— Գայլի՛ց ել չեմ վախենում, աղվեսի՛ց ել, արջի՛ց ել. վո՛չ վոքից չեմ վախենում:

Այս արդեն բոլորովին ծիծաղաշարժ բան եր: Գրքը-Չացին դեռատի նապաստակի ձագերը, ծիծաղեցին բարի պառավ — նապաստակուհիները. նույնիսկ աղվեսի ձանկն ընկած և գայլի ատամների համն առած ծեր նապաստակներն ել ժպտացին: Վերջապես շատ ծիծաղելի նապաստակ ե... Ախ, ինչքա՛ն ծիծաղելի լե... Յեվ բոլորն ել հանկարծ ուրախացան: Սկսեցին գլուխկոնձի տալ, թրուչկոտել, սլանալ, իրար առաջ կտրել, կարծես թե բոլորն ել գժվել էին:

— Դե, այստեղ չերկար խոսելու ի՞նչ բան կա վոր,— գոռում եր վերջնականապես քաջ կտրած նապաստակը: Յեթե գայլն իմ ձեռքն ընկնի, լես ինքս նրան կուտեմ...

— Ա՛խ, վորքան ծիծաղելի նապաստակ ե: Ա՛խ, վորքան հիմար ե նա:

Բոլորն ել տեսան, վոր և՛ ծիծաղելի լե նա, և՛ հիմար, և բոլորն ել ծիծաղեցին:

Նապաստակները գայլի մասին ելին աղմկում, իսկ գայլը վորտեղից-վորտեղ՝ բուսավ հենց այդտեղ:

Նա ման չեկավ անտառում իր գործերով, սովեց և մտածեց. «Ա՛յ թե լավ կլինի, վոր մի նապաստակ ուտեմ», չերը լսեց, վոր բոլորովին մոտիկ տեղում նապաստակները աղմկում-կանչում են և իրեն, գորշ գայլին են հիշում: Այն ժամանակ նա կանգ առավ, հոտ քաշեց ողից և սկսեց գաղտագողի մոտենալ:

Գայլը բոլորովին մոտեցավ խաղով տարված նապաստակներին և լսեց, թե ի՛նչպես են նրանք իր վրա ծիծաղում, բայց ամենից շատ ծիծաղողը — Շլդիկ-Աչք

Յերկար-Ականջ, Կարճ-Պոչ պարծենկոտ նապաստակն եր: «Ե՛յ, լեղբայր, սպասի՛ր, այ, լես հենց քեզ ել կուտեմ» — մտածեց գորշ գայլը և սկսեց դիտել թագասոցից, թե վո՛ր նապաստակն է պարծենում իր քաջուլթյամբ: Իսկ նապաստակները վոչինչ չեյին տեսնում և առաջվանից ել ավելի եյին ուրախանում: Բանը վերջացավ նրանով, վոր պարծենկոտ նապաստակը բարձրացավ մի կոճղի վրա, նստեց հետեվի թաթիկներին և ասաց.

— Ե՛յ, դուք, վախկոտներ, լսեցե՛ք: Լսեցե՛ք և ինձ նայեք: Ահա՛ լես ձեզ մի բան ցույց կտամ... Յես... լես...

Այստեղ պարծենկոտի լեզուն ասես կապն ընկավ: Նապաստակը տեսավ իրեն նայող գայլին: Մյուսները չտեսան, բայց նա տեսավ և չհամարձակվեց շունչ քաշել:

Հետո բոլորովին արտասովոր մի դեպք պատահեց: Պարծենկոտ նապաստակը գնդակի պես վերև ցատկեց և չերկյուղից ընկավ ուղղակի գայլի լայն ճակատին ու գլուխկոնձի տալով՝ գլորվեց նրա մեջքի վրայով, հետո մի անգամ ել շուռ լեկավ ողի մեջ, և ապա այնպես պուկ լեկավ, վոր թվաց, թե պատրաստ եր դուրս պրծնել իր սեփական կաշուց:

Յերկար վազեց դժբախտ փոքրիկ նապաստակը, վազեց, այնքան, մինչև վոր բոլորովին ուժասպառ լեղավ: Նրան շարունակ թվում եր, վոր գայլը կընկակոխ քնկել է իր հետևից և վորտեղ վոր է՝ կընի ատամներով:

Վերջապես խեղճը բոլորովին ուժասպառ լեղավ, աչքերը փակեց և մեռածի պես փուվեց թիի տակ:

Իսկ այդ ժամանակ գայլը դեպի ուրիշ կողմ եր վազում: Յերբ նապաստակն ընկավ գայլի վրա, նրան թվաց, թե ինչ վոր մեկը կրակեց իր վրա:

Յեվ գայլը փախավ: Անտառում ինչքան ասես նապաստակ կարելի լս գտնել, բայց սա կատաղածի մեկն եր:

Մնացած նապաստակները յերկար ժամանակ չեյին կարողանում ուշքի գալ: Վո՛րը փախավ դեպի թփուտները, վո՛րը թագնվեց կոճղի հետևում, վո՛րը ծածկվեց փոսիկի մեջ:

Վերջապես բոլորն ել ձանձրացան թագնվելուց, և նրանցից քաջերը կամաց-կամաց սկսեցին գլուխները դուրս հանել ու նայել:

— Բայց գայլին ճարպկորեն վախեցրեց մեր նապաստակը, — վորոշեցին բոլորը, — լեթե նա չլիներ, մենք կենդանի չեյինք պրծնի... Հապա ո՛ւր է նա, մեր անվախ նապաստակը...

Յեվ սկսեցին փնտռել: Ման լեկան, ման լեկան-վո՛չ մի տեղ չկար քաջ նապաստակը: Արդյոք նրան մի ուրիշ գայլ չկերտվ: Վերջապես մի կերպ գտան: Նա պառկած եր փոսում, թփի տակ և չերկյուղից հազիվ շնչում եր:

— Ապրե՛ս, Շլդիկ, — գոչեցին բոլոր նապաստակները միաբերան: Համա Շլդիկն էս, հա՛... Դու քո ճարպկուլթյամբ վախեցրիր ծեր գայլին: Շնորհակալուլթյուն, լեղբայր: Իսկ մենք կարծում եյինք, վոր դու պարծենում ես:

Կարիճ նապաստակը մի անգամից քաջալերվեց: Դուրս լեկավ իր փոսից, թափ տվեց իրեն, աչքերը կկոցեց և ասաց.

— Հապա դուք ինչպե՛ս եյիք կարծում: Ախ, դուք, վախկոտներ...

Այդ որվանից քաջ նապաստակն ինքն ել սկսեց հավատալ, վոր նա իսկապես վոչ վոքից չի վախենում:

ՀԵՔՅԱԹ

ՅԵՐԿԱՐ-ՔԻԹ ՄՈԾԱԿ ՄՈԾԱԿԻՆ ՅԵՎ ԿԱՐՃ-ՊՈՉ ԲՐԴՈՏ ՄԻՇԿԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

1.

Այս դեպքը պատահեց ուղիղ կեսօրին, լերք բոլոր մոծակները շոգից թագնվել էլին ճահիճում: Յերկար-Քիթ Մոծակ Մոծակին կուշ լեկավ լայն տերևի տակ և քնեց: Քնած տեղը մի հուսահատական ճիչ լսեց նա.

— Ո՛ւ, ամա՛ն... հա՛յ, հավա՛ր...

Մոծակ Մոծակին դուրս թռավ թփի տակից և նուշնպես գոռաց.

— Ի՞նչ ե պատահել: Ինչո՞ւ լեք բղավում:

Իսկ մոծակները թռչում էլին, բզզում, ճչում. վոչինչ չէր կարելի հասկանալ:

— Ո՛ւ, ապի... Արջը լեկել ե մեր ճահիճը, փովել ե ու քնել: Խոտի վրա քնելուն պես՝ նա իսկուհնեթ հինգհարյուր մոծակ լսեղգեց. հենց վոր շունչ քաշեց՝ կուլ տվեց ամբողջ հարյուր հատ:

— Ա՛խ, այս ի՛նչ փորձանք ե, լեղբայրներ: Մենք մեր վոտքերը հազիվ ազատեցինք նրանից, թե չե բոլորիս ել կճխլեր...

Յերկար-Քիթ Մոծակ Մոծակին միանգամից բարկացավ. նա բարկացավ նաև արջի ու հիմար մոծակների վրա, վորոնք անմտորեն ծղրտում էլին:

— Ե՛լ, դուք, դադարեցեք ծղրտալուց, — գոչեց նա, — լես հիմա կգնամ և շատ հեշտ դուրս կքշեմ արջին... Իսկ դուք իզո՛ւր տեղն եք միաջն բղավում...

Մոծակ Մոծակին ե՛լ ավելի ուժգին բարկացավ և թռավ-գնաց: Իսկապես արջը պառկած եր ճահիճում: Նա մտել եր խոտի ամենախիտ տեղը, վորտեղ մոծակներն էլին ապրում, փովել եր և խռուցնում եր քթով, միաջն նրա սուլոցն եր դալիս, կարծես մեկը փող եր նվագում: Ա՛յ քեզ անխիղճ արարած: Խցկվել ե ուրիշի տունը, ի՞նչ գուր տեղը վոչնչացրել ե այդքան մոծակ և դեռ այնպես քաղցր ել քնած ե:

— Ե՛լ, քեռի՛, եդ ո՞ւր ես խցկվել դու, — անտառով մեկ գոռաց Մոծակ Մոծակին, և այն ել այնպես բարձր, վոր ինքն ել սարսափեց:

Բրդոտ Միշան մի աչքը բաց արեց. վո՛չ վոք չէր չերևում, մյուս աչքն ել բաց արեց. այս անգամ հազիվ նկատեց, վոր Մոծակը թռչում ե հենց իր քթի վրա:

— Ի՞նչ ես ուզում, բարեկամ, — փնթփնթաց Միշան և նուշնպես սկսեց բարկանալ: Ա՛յ թե ինչ, հենց նոր պառկեցի հանգստանալու, իսկ եստեղ ինչվոր անպիտանի մեկը ծղրտում ե...

— Ե՛լ, քեռի՛, հեռացիր գնա՛, քանի գլուխդ սաղ ե: Միշան չերկու աչքն ել բաց արեց, նայեց են անպատկառին, փչեց քթով և խիտ բարկացավ:

— Վերջապես ի՞նչ ես ուզում դու, անպիտան արարած, — գոռաց նա:

— Հեռացի՛ր մեր սահմաններից, թե չե լես հանաք անել չեմ սիրում... Քեզ մուշտակիդ հետ միասին կուտեմ:

Այս՝ արդեն ծիծաղելի լեր արջի համար: Նա շուռ լեկավ մշուս կողքին, գունչը թաթով ծածկեց և իսկուհն լեվեթ խոռացրեց:

2.

Մոծակ Մոծակին վերադարձավ իրենց մոծակների մոտ և պարծանքով աղմկում եր ճահիճով մեկ.

— Յես շատ վարպետորեն վախեցրի բրդոտ Միշկալին... Ուրիշ անգամ նա ել չի դա:

Մոծակները զարմացան և հարցրին.

— Ե, իսկ հիմա վորտեղ ե արջը:

— Յես չգիտեմ, լեղբայրներ: Նա սաստիկ վախեցավ, չերբ չես սասացի, թե կուտեմ իրեն, լեթե չգնա: Չե՞ վոր չես հանաք անել չեմ սիրում, դրա համար ել ուղղակի սասացի. «կուտե՛մ»: Վախենում եմ, վոր նա լերկյուղից սատկի շուտով: Ի՛նչ արած, ի՛նքն ե մեղավոր:

Բորը մոծակները ծղրտացին, բզզացրին և լերկար ժամանակ վիճում ելին, թե վո՞նց վարվեն նրանք կուպիտ արջի հետ: Ճահիճում դեռ լերբեք այդպիսի սարսափելի աղմուկ չեր բարձրացել: Նրանք ճչացին, ծղրտացին և վորոշեցին դուրս քշել արջին ճահիճից:

— Թող գնա իր տունը, անտառը՝ և թող այնտեղ ել քնի: Իսկ ճահիճը մերն ե... Մեր հայրերն ու պապերն ել են հենց այս ճահիճում ապրել:

Մի ծեր մոծակուհի խորհուրդ տվեց հանգիստ թողնել արջին. թող պառկի իր համար, իսկ չերբ քունն առնի, ինքը կգնա: Բաց բորըն ել այնպես հարձակվեցին նրա վրա, վոր խեղճը հազիվ կարողացավ թազնվել:

— Գնա՛նք, լեղբայրներ, — ամենից շատ գոռում եր Մոծակ Մոծակին: Մենք նրան ցուց կտանք... Այո:

Մոծակները թուան Մոծակ Մոծակիի հետևից: Նրանք թռչում ու ծղրտում ելին այնպես, վոր իրենք ել ելին սարսափում: Թուան, լեկան, և ի՛նչ տեսնեն, արջը պառկել ե և չի շարժվում:

— Յես այդպես ել ասացի, վոր խեղճը մեռել է լեր-
ժլուղից,— պարծենում եր Մոճակ Մոճակին: Բայց ափ-
սո՛ս, ափսո՛ս, տեսեք թե վորքան մեծ արջ ե...

— Այո, լեղբայրներ, նա քնած է, լերկար ծոր տա-
լով ճչաց մի փոքրիկ մոճակ, վորը մոտենալով հենց ար-
ջի քթին՝ հազիվ հազ ազատվեց նրա քթածակերով ներս
քաշվելուց:

— Ախ, դու, անամո՛թ: Ախ, դու անխի՛ղճ,— միան-
դամից ծղրտացին բոլոր մոճակները և սարսափելի աղ-
մուկ բարձրացրին: Հինգ հարյուր մոճակ է խեղղել, հա-
րյուր մոճակ կուլ տվել և ինքն էլ այնպես է շնթուել,
կարծես թե վոչ մի բանից տեղյակ չի...

Իսկ Միշան քնած եր իր համար և քթով շվշվացնում
էր:

— Նա ձևացնում է, վոր քնած է,— գոռաց Մոճակ
Մոճակին և հարձակվեց արջի վրա: Յես հիմա նրան
ցույց կտամ... Ա՛յ քեռի, հերի՛ք է քնած ձևացնես քեզ:

Մոճակ Մոճակին հենց վոր թռավ ու իր լերկար քթով
ուղղակի արջի սև քիթը ծակեց՝ Միշկան վեր թռավ: Թա-
թով խփեց նրա քթին, բայց Մոճակ Մոճակին, կարծես
թե բանի տեղ չդրեց այդ:

— Ի՛նչ է, քեռի, դուր չեկա՞վ քեզ,— ծղրտաց Մոճակ
Մոճակին: Հեռացի՛ր, թե չեավելի վատ կլինի... Յես՝ Յեր-
կար Քիթ Մոճակ Մոճակին՝ հիմա մենակ չեմ. ինձ հետ
միասին թուել լեկել են այստեղ նաև ավելի լերկար Քիթ,
Մեծ Մոճակ պապն ու լեղբայր Յերկար-Քիթիկ փոքր մո-
ճակը: Հեռացի՛ր, քեռի...

— Բայց լես չե՛մ հեռանա,— գոռաց արջը, նստե-
լով լեռնի թաթերի վրա,— լես ձեզ բոլորիդ կճխլեմ...

— Ե՛յ, քեռի, զո՛ւր ես պարծենում...

Մոճակ Մոճակին նորից թռավ է ուղղակի մեխվեց
արջի աչքին: Արջը գոռաց ցավից, թաթով շրմփացրեց
իր դունչին, բայց վոչինչ չկար թաթի մեջ, և նա հազիվ

իր աչքը չհանեց ճանկերով: Իսկ Մոծակ Մոծակին պը-
տըտվում եր արջի հենց ականջի վրա և ծղրտում:

— Յես քեզ կուտեմ, քեռի'...

3.

Միշան վերջնականապես զայրացավ: Նա մի ամբողջ
կեչի ծառ հանեց արմատով ու սկսեց դրանով ծեծել մո-
ծակներին: Յեվ վո'նց եր շարդում ամբողջ թափով...
Ծեծե'ց, ծեծե'ց, նույնիսկ հոգնեց, բայց մի հատ սպան-
ված մոծակ գտավ միայն: Բոլորն ել պտտվում ելին նրա
գլխավերևը և ծղրտում: Այն ժամանակ Միշան մի ծանր
քար վերցրեց և փորձեց խփել մոծակներին: Դարձյալ
անողում:

— Հը', հաղթեցի՞ր քեռի, — ճչաց Մոծակ Մոծա-
կին: Բայց և այնպես լես քեզ կուտե'մ...

Յերկա՞ր կովեց Միշան մոծակների հետ թե քիչ,
հայտնի չե, միայն թե մեծ աղմուկ և իրարանցում եր:
Արջի մոնչոցը լսվում եր հեռվից: Յեվ քանի ծառ ար-
մատահան արեց նա, ինչքան քարեր շուռ տվեց... արջը
շատ եր ուզում ամենից առաջ Մոծակ Մոծակիին բռնել:
Ձե՞ վոր նա քիչ առաջ անա այտեղ, հենց նրա ականջի
վրա լեր պտտվում. նա թաթով նրան հարվածներ հաս-
ցրեց, բայց իզուր, և դարձյալ վոչինչ չկար, միայն իր
ամբողջ դուռնչն եր նա արցունքով անում:

Վերջապես Միշան ուժասպառ լեղավ: Նա նստեց հե-
տեվի թաթերի վրա, փնչացրեց և մի նոր բան մտածեց.
արի գլտորվեմ խոտի վրայով, վորպեսզի ճխեմ ամբողջ
մոծակյան թագավորութունը: Միշան գլտորվեց, գլտորվեց՝
սակալն դրանիցել բան դուրս չեկավ, միայն թե ե'լ ավելի շատ
հոգնեց նա: Այն ժամանակ արջն իր դուռնչը թագցրեց
մամուռի մեջ, — այդ ավելի վատ լեղավ. մոծակները
մեխվեցին արջի պոչին: Արջը վերջնականապես կատա-
ղեց:

— Սպասեցե՛ք, հիմի լես ձեզ ցույց կտամ, — այն-
պես մոնչաց նա, վոր հինգ վերտի վրա լավեց նրա ձալ-
նը: Յես ձեր գլխին մի այնպիսի խաղ խաղամ... Յես...
լես... լես...

Մոծակները նահանջեցին և սպասում ելին, թե ի՞նչ
կլինի: Իսկ Միշան լարախաղացի պես մագլցեց ծառը,
նստեց ամենահաստ ճյուղի վրա ու մոնչաց:

— Հապա մոտեցեք դուք ինձ... Բոլորիդ քի՞թն ել
կշարդեմ:

Մոծակները ծիծաղեցին սուր ձայնով և իրենց ամ-
բողջ զորքով հարձակվեցին արջի վրա: Սկսվեց ծղրտոցը,
աղմուկ, իրարանցում: Միշան կովեց, կովեց, մոծակնե-
րի զորքից հարցուր հատ հանկարծակի կուլ տվեց, հա-
զաց, մեկ ել վոր չպոկվեց ճյուղից, վայր ընկավ վոնց
վոր տոպրակ... Հետո վեր կացավ, քորեց շարված կող-
քը և ասաց:

— Հը, ի՞նչ ե, հաղթեցի՞ք: Տեսմք թե վորքան ճար-
պիկ եմ թռչում լես ծառից:

Մոծակներն ավելի սուր քրքջացին, իսկ Մոծակ Մո-
ծակին հո աղմկում ե փող փչողի պես:

— Յես քեզ կուտեմ... լես քեզ կուտեմ... կուտե'մ...
կուտե'մ:

Արջը բոլորովին հոգնեց, ուժասպառ լեղավ, բայց
ամաչում եր հեռանալ ճահիճից: Նա նստել եր հետևի թա-
թերի վրա, լեվ միայն աչքերն եր թարթում:

Այդ փորձանքից նրան ազատեց գորտը: Նա դուրս
թռավ մամուռապատ թմբի տակից, նստեց հետևի թաթիկ-
ների վրա և ասաց:

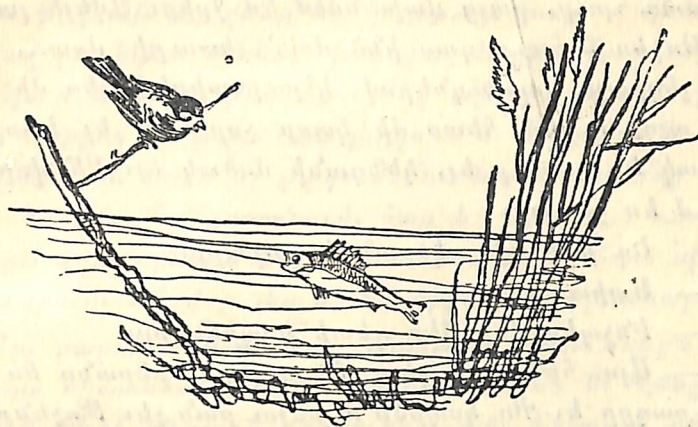
— Միխայլո Իվանովիչ, զո՞ւր տեղն անհանգստացնում
եք ձեզ. ուշադրութուն մի՞ք դարձնի այդ անպիտան մո-
ծակիկների վրա: Չարժե՛:

— Իրոք վոր չարժե, — ուրախացած պատասխանեց
արջը, — լես հենց այնպես... Հապա թող նրանք փորձեն
իմ վորջը գալ, լես ենպե'ս... լես...

Միշան լետ դարձավ և վոնց եր փախչում ճահիճից, իսկ Յերկար-Քիթ Մոծակ Մոծակին թռչելով նրա հետե-վից՝ գոռում եր.

— Ո՛ւ, լեղբայրնե՛ր, բռնեցե՛ք: Արջը փախչում է, բռնեցե՛ք:

Հավաքվեցին բոլոր մոծակները, խորհուրդ արին և վորոշեցին. «Չարժէ. թնդ գնա. չէ՞ վոր ճահիճը մեզ մը-նաց»:

ՀԵՔՅԱԹ

ՃՆՃՂՈՒԿ ՃՆՃՂՈՒԿԻ, ՅՈՐՇ ՅՈՐՇՈՎԻՉԻ¹⁾
ՅԵՎ ԽՈՂՈՎԱԿ ՄԱՔՐՈՂ ՈՒՐԱԽ ՅԱՇԱՅԻ
ՄԱՍԻՆ

1.

Ճնճղուկ ճնճղուկին և Յորշ Յորշովիչն ապրում էին վորպես շատ լավ բարեկամներ: Ամառն ամեն որ ճնճղուկ ճնճղուկին թռչում գալիս եր գետակի մոտ և գոռում.

— Ե՛ւ, լեղբայր, բարև: Վո՞նց ես:

— Վոչինչ, կամաց-կամաց ապրում ենք, ելի, — պատասխանում եր Յորշ Յորշովիչը, — համեցեք հյուր ինձ մոտ: Ինձ մոտ, լեղբայր, լավ է խոր տեղերում: Ջուրը կանգնած է հանդարտ, ինչքան ուզես ջրային կանաչ խոտ կա: Քեզ կհյուրասիրեմ գորտի ձկնկիթով, վորգերով, ջրային միջատներով...

— Շնորհակալ եմ, լեղբայր: Ուրախությամբ կգալի

1) Յորշ Յորշովիչը ձուկ է: Մ. Թ.

քեզ մոտ հյուր, բայց վախենում եմ ջրից: Ավելի լավ է դու թոչես և հյուր դաս ինձ մոտ՝ կտուրի վրա... Յես քեզ, չեղբայր, պատուհներով կհյուրասիրեմ. չես մի ամբողջ այգի ունեմ, հետո մի կտոր չոր հաց ել կճարենք վարսակ ել, շաքար ել, կենդանի մոծակ ել: Չե՞ վոր դու սիրում ես շաքար:

— Եդ ի՞նչ տեսակ բան է շաքարը:

— Սպիտակ է:

— Ինչպես վոր մեր գետի կոպիճները:

— Այո, հենց այդպես: Բայց չերբ բերանդ ես դունում-քաղցր ե: Քո կոպիճն ուտելու բան չէ: Թոչենք իսկուհն կտուրի վրա:

— Վո՞չ, չես չեմ կարողանում թոչել. մեկ ել չես խեղդվում եմ ողում: Ա՛յ, ավելի լավ է միասին լողանք ջրի մեջ: Յես քեզ ամեն ինչ ցույց կտամ...

Ճնճողով ճնճողովին փորձեց շուրը մտներ— մտավ մինչև ծունկը, բայց դրանից դենը սարսափելի չեր արդեն: Այդպես կարելի չեր խեղդվել...

Ճնճողով ճնճողովին խմում եր գետի հստակ շուրը, իսկ շոգ որերին լողանում մի վորևե ծանծաղ տեղում, մաքրում փետուրները, և նորից կտուրն եր թոչում:

Ընդհանրապես նրանք հաշտ ելին ապրում և սիրում ելին զրուցել զանազան բաների մասին:

— Եդ վո՞նց է, վոր դու չես ձանձրանում այդպես չերկար մնալ ջրում, — հաճախ զարմանքով ասում եր ճնճողով ճնճողովին: Այնտեղ թաց է և խոնավ, կարող ես մրսել...

Յորը Յորըովիչն ել իր հերթին եր զարմանում.

— Յեղբայր, դու վո՞նց չես ձանձրանում թոչելուց՝ Ա՛յ, այնքան շոգ է իննում ակի տակ, վոր իսկուհն կարող ես խեղդվել: Ինձ մոտ միշտ զով է: Լող տուր քեզ համար ինչքան ուզում ես: Հապա ինչպե՞ս է, վոր ամառը ինձ մոտ բոլորն ել շուրն են թափվում լողանալու համար... Իսկ ո՞վ կզա քեզ մոտ, կտուրի վրա:

— Յեվ այն ել վո՞նց են դալիս, չեղբայր... Յես մի շատ լավ բարեկամ ունեմ, խողովակ մաքրող Յաշան: Նա միշտ հյուր է դալիս ինձ մոտ: Յեվ այնքան ուրախ խողովակ մաքրող է, շարունակ չերգում է: Մաքրում է խողովակներն ու հետն ել չերգում: Նա նստում է հենց կրտուրի ծայրին, հանգստանում, հաց է հանում, ուտում, իսկ նրա փշրանքներն ել չես եմ հավաքում: Շաա սիրով ենք ապրում: Չե՞ վոր չես ել եմ սիրում զվարճանալ:

Այդ բարեկամների մոտ անախորժուկներն ել, համարյա միատեսակ ելին: Որինակ, ձմեռ է: Վո՞նց եր սառչում խեղձ ճնճողով ճնճողովին: Վայ, ինչպիսի ցուրտ որեր ելին լինում: Այդ ժամանակ ճնճողով ճնճողովին ցուցում եր փետուրները, վոտները դնում եր տակն ու նստում: Յեվ մի փրկուկուն կար միայն — խցկվել մի վորեվ տեղ, խողովակի մեջ և մի քիչ տաքանալ: Բայց թե այնտեղ ել փոճանք կար:

Ճնճողով ճնճողովին մի անգամ քիչ մնաց վոչնչանար շնորհիվ իր ամենալավ բարեկամ՝ խողովակ մաքրողի: Սողովակ մաքրողը չեկավ, չերբ նա բաց թողեց չուգունե կշաքարը վառարանի ավելի հետ խողովակի մեջ՝ քիչ մնաց ճնճողով ճնճողովի գլուխը ջարդեր: Նա դուրս պրծավ խողովակից ամբողջապես մրի մեջ կորած, խողովակ մաքրողից ել վատթար վիճակով և սկսեց դժգոհել:

— Յաշա, եդ ի՞նչ էս անում դու: Չե՞ վոր այդպիսով կարելի չե մարդ սպանել...

— Իսկ չես վո՞րտեղից իմանամ, թե դու նստած ես խողովակի մեջ: Սրանից հետո մի քիչ ավելի զգուշ չեղիր... Յեթե չես չուգունե կշաքարով գլխիդ խփելի, լավ կլիներ:

Յորը Յորըովիչի կյանքն ել ձմեռը հաճելի չեր: Այդ չեղանակին նա ավելի խորն եր մտնում մի վորևե տեղ գետնափոսում և ամբողջ որերով ննջում եր: Այնտեղ թե մութ եր, և թե՛ ցուրտ, և վորևե տեղից շարժվել: Յերբն նա չեղում եր ճակուտի մեջ, այն

60261-67

ժամանակ նրան կանչում եր ճնճողուկ ճնճողուկին: Նա թռչում գալիս եր ծակուտի մոտ շուր խմելու և կանչում եր:

— Ե՛ր, Յորը Յորըովիչ, արդյոք դու կենդանի՞ լես:

— Կենդանի՛ լեմ... — քնաթաթախ ձայնով պատասխանում եր Յորը Յորըովիչը, — միայն թե շարունակ ուզում եմ քնել: Ընդհանրապես շատ վատ ե: Մեզ մոտ բոլորն ել քնած են:

— Մեզ մոտ ել լավ չե, չեղբայր: Ի՛նչ արած, պետք ե համբերել... անխ, ինչպիսի շար քամի լե փչում: Այստեղ, չեղբայր, չես կարող քնել... Յես շարունակ մի վոտի վրա լեմ դես ու դեն թռչկոտում, վորպեսզի տաքանամ: Իսկ մարդիկ նայում են ու ասում. «Տեսեք, թե վորքան ուրախ ճնճողուկ ե»: Ա՛խ, չե՛րբ պիտի տաքությունն ընկնի: Յեղբայր, դու արդեն նորից քնեցիր:

Բայց ամառն ել իր տեսակի անախորժություններն ունեւր: Մի անգամ բազեն չերկու վերատ հալածեց ճրնճողուկ ճնճողուկին, և նա հազիվ հազ թագնվեց դետի ճահճուտում:

— Ո՛խ, հազիվ կենդանի պրծա, — գանգատվում եր նա Յորը Յորըովիչին՝ մի կերպ շունչը պահելով: — Համա ավազակն ե, հա: Քիչ եր մնացել, վոր ճանկի, իսկ դրանից հետո՝ արդեն կորած ելի:

— Այդ մեր գալլածուզի նման ե, — մխիթարում եր Յորը Յորըովիչը: Յես ել, ես մոտ որերս, քիչ եր մնացել ընկնելի նրա ճանկը: Այնպես ընկավ իմ հետևից, վոնց վոր կալծակ: Իսկ լես դուրս լողացի մյուս ձկնիկների հետ միասին և մտածում ելի, թե եդ ի՛նչ ծղան ե ընկած ջրում, բայց հենց վոր այդ ծղանն ընկավ իմ հետևից... Յեվ ինչո՞ւ համար են ապրում այդ գալլածիկները: Չարմանում եմ ու չեմ կարողանում հասկանալ...

— Յես ել նույնպես... Գիտե՞ս ինչ, ինձ թվում ե, վոր բազեն մի ժամանակ գալլածուկ ե չեղել, իսկ գալլածուկը՝ բազե: Մի խոսքով չերկուսն ել ավազակներ են:

Այո, այսպես ելին ապրում ու կյանք վայելում ճնճողուկ ճնճողուկին և Յորջ Յորջովիչը. ձմեռը նրանք մրսում ելին, ամառն ուրախանում: Իսկ ծխնելուց մաքրող ուրախ Յաշան իր խողովակներն եր մաքրում և լերզում: Ամեն մեկն իր գործը, իր ուրախություններն ու իր վշտերն ունենր:

Մի անգամ, ամառը, խողովակ մաքրողը վերջացրեց իր աշխատանքը և դնաց գետափը՝ լվացվելու: Գնում եր նա ու շվվացնում, լերբ հանկարծ մի սարսափելի աղմուկ լսեց հենց այդտեղ: Ի՞նչ եր պատահել: Իսկ գետի վրա՝ բազերը, սագերը, ծիծեռնակները, կտցարները, ագուավներն ու աղավնիները՝ պտտվում ելին արագ: Նրանք բոլորն ել այնպես աղմկում, գոռում, քրքշում ելին, վոր բան չեր հասկացվում:

— Ե՛լ, ձեզ հետ եմ, ի՞նչ ե պատահել,— գոռաց խողովակ մաքրողը:

— Ահա թե ի՞նչ ե պատահել... ծլվաց ճարպիկ լերաշտահավը:— Այնքան ե ծիծաղաշարժ, այնքան ե ծիծաղաշարժ... Նայիր և տես, թե ի՞նչ ե անում մեր ճընճողուկ ճնճողուկին... բոլորովին կատաղել ե:

Յերաշտահավը ծիծաղեց բարալիկ ձայնով, պոչը պտտացրեց և ճախրեց գետի վրայով: Յերբ խողովակ մաքրողը մոտեցավ գետին ճնճողուկ ճնճողուկին իսկույն հարձակվեց նրա վրա: Իսկ ինքն այնպես սարսափելի լեր. կտուցը բաց, աչքերն այրվում ելին, բոլոր փետուրները կանգնած ցից-ցից:

— Ե՛լ, ճնճողուկ ճնճողուկի, եդ ի՞նչ աղմուկ ես հանում դու այստեղ, լեղբայր,— հարցրեց խողովակ մաքրողը:

— Վոչ, լես նրան ցույց կտամ,— բղավում եր ճնճողուկ ճնճողուկին, կատաղությունից խեղդվելով,— նա դեռ

չգիտի, թե ո՞վ էմ լես: Յես ցույց կտամ այդ անիծված Յորջ Յորջովիչին: Նա, այդ ավազակը, ինձ չի՛ մոռանա...

— Ահանջ մի՛ կախի դրան,— կանչեց ջրի միջից Յորջ Յորջովիչը,— նա ամբողջապես ստում է:

— Յե՞ս եմ ստում,— բղավեց ճնճողով ճնճողովին, — հապա ո՞վ ճիճու գտավ... Յե՞ս եմ ստում: Այնպես գեր ճիճու լեր: Յես գետափում հողը փորփրեցի և դուրս հանեցի նրան... Ինչքան աշխատեցի վերջապես... բռնեցի և բերի տուն — իմ բունը: Յես ընտանիքի տեր մարդ եմ — պետք է կերակուր բերել... դեռ նոր ելի թուել ճիճույի հետ գետի վրա, լերը անիծված Յորջ Յորջովիչը, ա՛յ մի նրան գալլաճուկը կուլ տար, գոռաց. «Բագե՛ն»: Յես լեր-կյուղից ճչացի, ճիճուն ջուրն ընկավ, իսկ Յորջ Յորջովիչը նրան կուլ տվեց... Սա նշանակում է ստել: Յեվ վոչ ո՞ր բագե ել չկար:

— Ե՛հ, ի՛նչ անենք, լես հանաք արի,— արդարացավ Յորջ Յորջովիչը,— բայց ճիճուն իսկապես վոր համեղ եր:

Յորջ Յորջովիչի մոտ հավաքվեցին ամեն տեսակ ձրկներ՝ կարմրակ, ծածան, պերկես, ոձի-ճանառ, վորոնք լսելով դեպքի մասին, ծիծաղեցին: Այո, ճարպկորեն է հանաքել Յորջ Յորջովիչն իր հին բարեկամի հետ: Բայց ամենից ծիծաղաշարժն այն է, թե ինչպես եր կովի բռնավել նրա հետ ճնճողով ճնճողովին: Նա շարունակ հարձակվել է, բայց վոչինչ չի կարողացել լես խլել:

— Խեղդվես դու իմ ճիճվով,— նախատում եր ձրնճողով ճնճողովին, — լես ինձ համար մեկ ուրիշը կճարեմ: Սակայն վիրավորականն այն է, վոր Յորջ Յորջովիչը խաբեց ինձ և դեռ ինձ վրա ել ծիծաղում է: Բա լես եդ տեսակ մարդուն դեռ հրավիրում ելի ինձ մոտ կտուրի վրա հյճուր... լավ բարեկամ ես, ի՛նչ եմ ասել: Չիմի խողովակ մաքրող Յաշան ել կասի... Մենք իրար հետ նույնպես հաշտ ենք ապրում, և մինչև անգամ լերբեմն միասին

նախաճաշում: Նա ուտում է, իսկ լես նրա թափած փըշ-րանքն եմ հավաքում:

— Սպասեցե՛ք, լեղբայրներ, այս գործը պետք է քննել,— հայտարարեց խողովակ մաքրողը,— միայն թողեք, վոր առաջ լես լվացվեմ... Յես խղճով կքննեմ ձեր գործը: Իսկ դու, ճնճողով ճնճողովի, առաջմ մի քիչ հանգստացիր...

— Իմը իրավացի գործ է, լես ինչո՞ւ պիտի անհանգըստանամ,— բղավեց ճնճողովը,— բայց լես ցույց կըտամ Յորջ Յորջովիչին, թե ի՛նչ է նշանակում ինձ հետ հանաք անել...

Խողովակ մաքրողը նստեց ափին, փոքրիկ կապոցը ճաշի հետ միասին դրեց իր կողքի քարին, ձեռքերն ու լերեսը լվաց և ասաց.

— Դե՛, լեղբայրներ, հիմա պիտի դատենք... Դու, Յորջ Յորջովիչ, ձուկ ես, իսկ դու, ճնճողով ճնճողովի, թռչուն ես: Այդպե՞ս է, թե վոչ:

— Այդպե՛ս է, այդպե՛ս,— կանչեցին բոլոր թռչուններն ու ձկները:

— Շարունակում ենք: Չուկը պիտի ապրի ջրում, իսկ թռչունը — ոտում: Այդպես է: Լավ... Իսկ ճիճուն, որին նակ, ապրում է հողի մեջ: Այդ ել լավ: Դե հիմա տեսեք...

Խողովակ մաքրողը բաց արեց իր կապոցը, մի հաճարի հաց դրեց քարի վրա և ասաց.

— Ահա, տեսեք, ի՞նչ է այս: Ե: Յես եմ դադել այն, և լես ել կուտեմ, ու դեռ վրեն ել ջուր կխմեմ: Ճնճողով ճնճողովին ճիճու լե ճարել, նշանակում է նա լե այն վաստակել. նշանակում է ճիճուն նրա՛նն է...

— Թուլլ տվեք, քեզի... — լավեց մի բարալիկ ճայն՝ թռչունների ժխորից:

Թռչունները ճանապարհ տվին և թողին, վոր առաջ գա լերաշտահավը, սա իր նուրբ տոտիկներով մոտեցավ խողովակ մաքրողին:

— Գեռի՛, դա ճշմարիտ չէ՛:

— Ի՞նչը ճշմարիտ չէ:

— Չե՞ վոր լես եմ գտել ճիճուն... Այ, բաղերին հարցրեք, նրանք են տեսել: Յես եմ գտել այն, իսկ ձրնճղուկը հարձակվեց ու գողացավ:

Խողովակ մաքրողը վրդովվեց: Բոլորովին ուրիշ բան դուրս լեկավ:

— Ինչպե՞ս թե, — մրթմրթաց նա, ուժերը հավաքելով, — եյ, ձնճղուկ ձնճղուկի, եդ ի՞նչ է, դու իսկապե՞ս խաբում ես:

— Յես չե՛մ խաբում, այլ՝ լերաշտահավը: Նա խոսքը մեկ է արել բաղերի հետ...

— Կարծես ճիշտը չես ասում, լեղբայր... հը՛մ... լավ: Իհարկե ճիճուն դատարկ բան է, բայց թե գողանա՛լն է վատ: Այդպե՞ս է թե վոչ:

— Ճի՛շտ է, ճի՛շտ է, — խմբով ճղղացին նորից բոլորը, — բայց և այնպես դու դատիր Յորը Յորշովիչին ու ձնճղուկ ձնճղուկիին, թե նրանցից վո՛րն է արդարը: Յերկուսն էլ աղմկեցին, յերկուսն էլ կովեցին և բոլորին էլ վոտի կանգնեցրին:

— Ո՞վ է արդարը: Ախ, դուք, Յորը Յորշովիչ և ձրնճղուկ ձնճղուկի, կովարարնե՛ր եք: Ճիշտ եմ ասում, վոր կովարարներ եք: Յես հենց ձեզ, յերկուսի՛դ էլ կպատժեմ, վորպես որինակ: Դե՛, իսկո՛ւն հաշտվեցեք:

— Ճշմարիտ է, — խմբով ճչացին բոլորը, — թնդ հաշտվեն:

— Իսկ յերաշտահավին, վորն աշխատանք է թափել ճիճուն ճարելիս, լես կկերակրեմ փշրանքներով, — վորոշեց խողովակ մաքրողը: Բոլորն էլ դո՛հ կլինեն:

— Հրաշալի լե, — նորից ճչացին բոլորը:

Բայց յերբ խողովակ մաքրողը ձեռքը մեկնեց, հացն արդեն չկար: Մինչդեռ նա դատ էր տեսնում, ձնճղուկ ձնճղուկիին հացը փախցրել էր արդեն:

— Ա՛խ, ավագա՛կ, ա՛խ, խարդա՛խ, — վրդովվեցին բոլոր ձկներն ու բոլոր թռչունները:

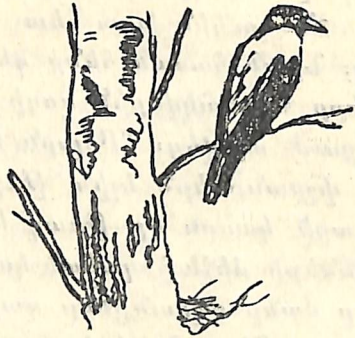
Յեվ բոլորն ընկան գողի հետևից: Հացի կտորը ծանր էր, իսկ ձնճղուկ ձնճղուկին նրա հետ միասին հեռու թռչել չեր կարող: Նրան հասան հենց գետի մոտ: Փոքր ու մեծ թռչունները հարձակվեցին գողի վրա: Մի կատարյալ իրարանցում սկսվեց: Բոլորն էլ մի գլուխ հապուկեցին, միայն փշրանքներն էլին թռչում գետի մեջ, և հետո արդեն հացի կտորն էլ թռավ և գետն ընկավ: Ձկների և թռչունների միջև իսկական կռիվ սկսվեց: Հացի ամբողջ կտորը մանր փշրանքներ դարձրին և կերան. այլևս վոչինչ չմնաց: Յերբ հացի կտորը կերան պրծան, բոլորն էլ ուշքի լեկան, և բոլորն էլ ամաչեցին: Ապա ընկան գող ձնճղուկի հետևից և հենց ճանապարհին էլ գողացած կտորը կերան: Իսկ խողովակ մաքրող ուրախ Յաշան նստել էր ափին, նայում էր ու ծիծաղում: Մակացն շատ ծիծաղաշարժ դուրս լեկավ ամեն ինչ: Բոլորն էլ փախան նրանից, մենակ յերաշտահավը մնաց:

— Իսկ դու ինչո՞ւ չես թռչում նրանց հետևից, — հարցրեց խողովակ մաքրողը:

— Յես էլ կթռչեյի, քեռի ջան, բայց փոքրահասակ եմ: Մեծ թռչուններն ինձ տեղն ու տեղը կքրքրեն...

Ալլոնուշկան լեկավ ափը, սկսեց հարցնել խողովակ մաքրող ուրախ Յաշային, թե ի՛նչ է պատահել, և նույնպես ծիծաղեց:

— Ախ, վորքան նիհար են նրանք բոլորն էլ, թե՛ ձկնիկները և թե՛ թռչնակները: Իսկ լես ամբողջը կբաժանելի և՛ ճիճուն, և՛ հացի կտորը, ու վոչ վոք էլ չեր կովի: Մի քանի որ առաջ՝ լես չորս խնճոր բաժանեցի: Հայրս չորս հատ խնճոր բերեց և ասաց. «Բաժանի՛ր հավասար իմ և Լիզայի միջև»: Յես էլ յերեք մասի բաժանեցի. մի խնճոր տվի հայրիկիս, մյուսը՝ Լիզային, իսկ յերկուսը վերցրի ինձ:

ՀԵՔՅԱԹ

ՍԵՎԱԳԼՈՒԽ-ԱԳՌԱՎԻԿԻ ՅԵՎ ԴԵՂԻՆ ԹՌՉՈՒՆ ԴԵՂՁԱՆԻԿԻ ՄԱՍԻՆ

1.

Ազոավը նստել էր կեչի ծառին և իր կտուցով խր-
փում էր ճյուղին. թը՛խկ-թը՛խկ: Նա կտուցը մաքրեց,
չորս կողմը նայեց և սկսեց ղրռալ:

— Ղը՛ռ... ղը՛ռ...

Ցանկապատի վրա ննջող Վասկան (կատուն) լերկու-
ղից քիչ էր մնացել ցած ընկներ և սկսեց փնթփնթալ:

— Վա՛յ կործանվես դու, սևագլուխ: Աստվածն էլ
քեզ ենպես կոկորդ է ավել վո՛ր: Ինչի՞ վրա լես ուրա-
խացել:

— Հեռացիր: Յես ժամանակ չունեմ. միթե՞ չես տես-
նում: Ախ, բոլորովին ժամանակ չունեմ: Ղը՛ռ, ղը՛ռ,
ղը՛ռ... Յեվ շարունակ գործ, հա՛ գործ:

— Հոգնել ես, խե՛ղճ, — ծիծաղեց Վասկան:

— Լռի՛ր, ծո՛ւլ: Ենքան պառկել ես, վոր ամբողջ
կողքերդ տրորել, շարզել ես, դու արևի տակ տաքանալ

դիտես միայն, իսկ չես արդեն առավոտվանից դադար
չունեմ: Տասը կտուրի վրա լես նստել, քաղաքի կեսը թը-
ռել, ման էմ չեկել, ամեն անկյուն նայել: Բայց դեռ
պետք է զանգահատուն թռչեմ, շուկա գնամ, բանջարա-
նոցները փորփրեմ... Այո՛, ի՛նչ էմ քեզ հետ իզուր տեղը
ժամանակ կորցնում, քանի վոր ժամանակ չունեմ: Ախ
են էլ վոնց, իսկի՛ ժամանակ չունեմ:

Ազոավը վերջին անգամ կտուցով խփեց ճյուղին,
վեր թռավ տեղից և ուզում էր թռչել, չերբ մի սարսա-
փելի ճիչ լսեց: Ճնճողակների մի լերամ էր սլանում, իսկ
լերամի առջևից՝ թռչում էր մի փոքրիկ և դեղնավուն
թռչնիկ:

— Յեղբայրնե՛ր, բռնեցե՛ք ղրռան... ո՛ր, բռնեցե՛ք, —
ճվճվում ելին ճնճողակները:

— Ի՛նչ է պատահել, ուր, — կանչեց Ազոավը, ըսկ-
նելով ճնճողակների հետևից:

Ազոավը տասն անգամ թափահարեց թևերը և հա-
սավ ճնճողակների լերամին: Դեղնավուն թռչունը կորցրեց
իր վերջին ուժերը և ընկավ մի փոքրիկ պարտեզ, վոր-
տեղ լեղենու, հաղարջի և թխենու թփեր կալին: Նա ու-
զում էր թագնվել իր հետևից ընկած ճնճողակներից: Դեղ-
նավուն թռչունը խցկվեց թփի տակ թե չե, Ազոավը
վրա հասավ:

— Դու ո՞վ ես, — ղրռաց նա:

Ճնճողակներն էլ աչնպես ելին շրջապատել թուփը,
կարծես թե մեկը մի բուռը սիսեռ էր ձգել:

Նրանք չարացել ելին դեղնավուն թռչնիկի վրա և
ուզում ելին քրքրել նրան:

— Դուք ինչո՞ւ համար եք սրան նեղացնում, — հար-
ցրեց Ազոավը:

— Հապա նա ինչո՞ւ չե դեղին, — միանգամից ճվճվա-
ցին բոլոր ճնճողակները:

Ազոավը նայեց դեղնավուն թռչնիկին: Իսկապես, նա
ամբողջապես դեղին էր: Ազոավն իր գլուխը շարժեց և
ասաց.

— Ախ, դուք, չարածճիներ... Չե՛ վոր սա ամենե-
վին թռչուն ել չի: Միթե՛ թռչուններն այսպես են լի-
նում: Բայց, ասենք, ավելի լավ ե քաշվեք, հեռացեք:
Յնս պիտի խոսեմ այս հրաշքի հետ: Սա ձեանում ե
միայն, վոր թռչուն ե:

Ճնճողուկները ճվացին, ճվճվացին, ավելի շատ չա-
րացան, բայց թե վոչինչ չեղին կարող անել — պետք եր
հեռանալ: Ազոավի հետ խոսելը շատ կարճ տևեց. իր մեծ
կտուցով այնպես կարող եր բռնել, վոր շունչդ կտրեր
խակուն:

Ճնճողուկներին քշելուց հետո, Ազոավն սկսեց հարց
ու փորձ անել դեղին թռչնիկին, վորը ծանր շնչում և
այնպես խղճալի չեր նայում իր սև աչիկներով:

— Ո՞վ ես դու, — ասաց Ազոավը:

— Յես Դեղձանիկ եմ:

— Տես, չխաբես հա՛, թե չե վատ կլինի: Յեթե յես
չլինեյի, ճնճողուկները կքրքրեյին քեզ:

— Ճիշտ եմ ասում, վոր յես Դեղձանիկ եմ:

— Դու վճրտեղից ես լույս աշխարհ ընկել:

— Յես ապրում եյի վանդակում... վանդակում ել
ծնվել եմ ու ապրել... Յես շարունակ ուզում եյի թռու-
չել, ինչպես մյուս թռչունները: Վանդակը դրված եր
պատուհանում, և յես նայում եյի ուրիշ թռչուններին:
Նրանք այնքան ուրախ եյին, իսկ վանդակում՝ այնչափ
նեղ եր: Դե, Ալյոնուշկա անունով մի փոքրիկ աղջիկ մի
բաժակ կաթ բերեց ջրի հետ, դռնակը բացեց, յես ել
դուրս թռա: Սենյակի մեջ շատ դես ու դեն ընկա, հետո
ել ողանցքով թռա-գնացի:

— Դու ի՞նչ եյիր անում վանդակում:

— Յես լավ լերդում եմ...

— Հապա մի լերդիր, տեսնեմ:

Դեղձանիկը լերդեց: Ազոավը գլուխը կրճքին խո-
նարհեց և զարմացավ.

— Յե՛վ դու այդ չե՛րգ ես անվանում, հա՛, հա՛, հա՛:

Այ թե հիմար են լեղել քո տերերը, վոր այդպիսի լեղ-
գի համար կերակրել են քեզ:

Յեթե վորևիցե մեկին կարելի չե կերակրել, վորպես
խակական թռչուն, այդ չե՛ս եմ: Մի քիչ առաջ չես այն-
պես գոռացի, վոր խարդախ Վասկան մազ մնաց ցանկա-
պատից վայր ընկներ:

— Այ, ի՛նչ եմ ասել, չերզը դա չե, հա՛...

— Յես ճանաչում եմ Վասկային: Սարսափելի դա-
զան ե նա: Քանի՞ անգամ նա գողեգող մոտեցել է մեր
վանդակին: Նրա աչքերը կանաչ են, տեղն ու տեղը
կրակ, ճանկերն ել սուր ու բաց...

— Ե՛ն նայած մարդին, մեկի համար սարսափելի չեն,
մյուսի համար վոչ: Այդ ճիշտ ե, վոր նա շատ խարդախն
ե: Բայց թե դրա մասին հետո կխոսենք, իսկ չես դար-
ձյալ չեմ հավատում, վոր դու իսկական թռչուն ես:

— Ճիշտ եմ ասում, մորաքույր, վոր չես թռչուն
եմ, միանգամայն թռչուն: Բոլոր դեղձանիկներն ել թըռ-
չուն են:

— Լա՛վ, լա՛վ, կտեսնենք... Բայց թե դու վո՞նց պի-
տի ապրես:

— Ինձ շատ քիչ բան ե հարկավոր, մի քանի հա-
տիկ, մի փոքրիկ կտոր շաքար, պաքսիմատ, և արդեն չես
կուշտ եմ:

— Տեսնո՞ւմ ես ինչպիսի խանում ե: Դե լավ, ան-
շաքար դեռ յուր կգնաս, իսկ հատիկներ՝ մի կերպ կճա-
րես: Ընդհանրապես դու ինձ դուր ես գալիս: Ուզո՞ւմ ես
միասին ապրենք: Յես կեչի ծառի վրա հրաշալի բույն
ունեմ:

— Շնորհակա՛լ եմ: Միայն թե ճնճողուկները...

— Ինձ հետ վոր ապրես, վո՛չ վոք չի համարձակվի
մատով անգամ զիպչել քեզ: Վոչ միայն ճնճողուկները,
այլև խարդախ Վասկան գիտի իմ բնավորութունը: Յես
հանաք անել չեմ սիրում:

Ազոռավն ու Դեղձանիկը սկսեցին միասին ապրել մի բնում: Ազոռավը թեև յերբեմն սիրում էր փնթփնթալ, բայց չար թուշուն չէր: Նրա բնավորության գլխավոր պահասութունն այն էր, վոր նա բոլորին նախանձում էր, իսկ իրեն համարում էր անպատված:

— Ե՛հ, ինչո՞վ են ինձնից լավ այդ հիմար հավերը: Բայց նրանց կերակրում, խնամում, պահպանում են,— զանգատվում էր նա Դեղձանիկին: Նմանապես և աղավ-նիները... Նրանցից ի՞նչ ոգուտ, բայց թե նրանց էլ են մի բուռը վարսակ ձգում: Աղավնին նույնպես հիմար թուշուն է... Յես հազիվ եմ մոտ թուշում նրանց, յերբ նրանք բոլորն էլ ինձ քշում են իսկույն: Մի՞թե սա ար-դարացի բան է: Յեվ դեռ հետևիցս ընկած՝ ասում են. «Ա՛յ, դո՛ւ, ազոռավ»: Բայց դու նկատել ես, վոր յես ու-րիշներից ավելի լավ և գեղեցիկ եմ: Ասենք, իմ մասին կարիք չկա այդ ասելու, այդ՝ իրենք են ստիպում: Ճիշտ չե՞ արդյոք:

Դեղձանիկն ամեն բանի հետ համաձայնվում էր:

— Այո, դու մեծ թուշուն ես:

— Ա՛յ, բանն էլ հենց դա յե: Չե՞ վոր թուլթակներին էլ վանդակում են պահում, խնամում, իսկ թու-լթակն ի՞նչով է լավ ինձնից: Նա ամենահիմար թուշունն է: Նա միայն գիտե գոռալ, փնթփնթալ, բայց վոչ վոք չի կարո-ղանում հասկանալ, թե ի՞նչի մասին է փնթփնթում: Այդ-պես չե՞:

— Այո, մեզ մոտ էլ մի թուլթակ կար և սարսափե-լի կերպով բոլորին ձանձրացնում էր:

— Ուրիշ այնքան թուշուններ կան, վորոնք հայտնի չե թե ինչու համար են ապրում: Որինակ, սարյակները. մարդ չի էլ իմանում, թե վճրտեղից են այնպես խելագարի նման թուշում-գալիս, ամառն ապրում ու նորից թուշում: Ծի-ծեռնակները նույնպես, յերաշտահավերը, սոխակները.

քիչ կան այդպիսի անպիտաններ: Ընդհանրապես վոչ մի լուրջ, իսկական թուշուն չկա... Հենց մի քիչ ցուրտն ըն-կավ թե չե, բոլորն էլ մի գլուխ փախչում են, ուր վոր աչքը կարի:

Իսկապես Ազոռավն ու Դեղձանիկը իրար չեցին հաս-կանում: Դեղձանիկը չէր հասկանում, թե ինչ բան է ա-զատ կյանքը, իսկ Ազոռավն՝ անազատը:

— Մորաքո՛ւյր, միթե՞ ձեզ վոչ վոք հատիկ չի ձգում յերբեք,— զարմանում էր Դեղձանիկը: Գոնե մի հատիկ:

— Ինչ հիմարն ես դու: Ի՞նչ հատիկ, ի՞նչ բան: Դու միայն նայիր, վոր մեկն ու մեկը քեզ փայտով կամ քա-րով չսպանի: Մարդիկ շատ են չար:

Վերջին մտքի հետ Դեղձանիկը վոչ մի կերպ չէր կա-րողանում համաձայնվել, վորովհետև մարդիկ կերակրում էին իրեն:

Գուցե Ազոռավին է այդպես թվում: Ասենք, Դեղձա-նիկն ինքն էլ շուտով ստիպված յեղավ համոզվել, վոր մարդիկ չար են: Մի անգամ նա նստած էր ցանկապա-տի վրա, յերբ հանկարծ, հենց նրա գլխի վրայով, մի ծանր քար սուլեց: Փողոցով գնում էլին դպրոցականնե-րը, ցանկապատի վրա տեսան Ազոռավին, բա վո՞նց չքա-րել նրան:

— Հը՛, ինչպե՛ս է, հիմա տեսա՞ր,— հարցրեց ազ-ռավը, մագլցելով կտուրի վրա: Ախ, մարդիկ բոլորն էլ այդպե՛ս են:

— Մորաքո՛ւյր, գուցե դուք նեղացրել եք նրանց մի վորևե բանով:

— Բոլորովին, և վո՛չ մի բանով: Ուղղակի այնպես, չարանում են: Նրանք բոլորն էլ ատում են ինձ:

Դեղձանիկի մեղքը յեկավ խեղճ ազոռավի համար, վո-րին վո՛չ վոք, վո՛չ վոք չէր սիրում: Չե՞ վոր այդպես ապրել չի կարելի:

Ընդհանրապես բավականաչափ թշնամիներ կային: Որինակ՝ վորձ կատու Վասիկան... ինչպիսի՞ յուզոտ աչքե-

բով եր դիտում նա բոլոր թռչնիկներին, քնած ձևանում, և Դեղձանիկն իր սեփական աչքերով է տեսել, թե ինչպես նա, կատուն, մի փոքրիկ և անփորձ ծիտիկի բռնելով՝ նրա բարակ ու նուրբ վոսկորները ճռճուացրեց, իսկ փետուրները՝ քամուն տվեց: Ո, սարսափելի չե: Հապա բազենե՞րը, դրանք ել պակասը չեն. լո՞ղում են ողի մեջ և հետո քարի պես ընկնում մի վորևե անզգույշ թռչնիկի վրա: Դեղձանիկը նույնպես տեսավ, թե ի՞նչպես բազեն քարշ տվեց հավի ճուտին: Բայց Ագռավը չէր վախենում վո՛չ կատուններից, վո՛չ ել բազեններից, նա ինքն ել նույնպես դեմ չէր բերանը քաղցրացնել փոքրիկ թռչնիկներով: Սկզբում Դեղձանիկը չէր հավատում այդ բանին, մինչև վոր համոզվեց իր սեփական աչքերով: Մի անգամ նա տեսավ, թե ինչպես ճնճողակներն ամբողջ լեռամով ընկել են Ագռավի հետևից. թռչում, ճվում, ծղրրտում են: Դեղձանիկը սարսափելի վախեցավ և թազնվեց բնում:

— Յե՛տ տուր, չե՛տ տուր, — կատաղի կերպով ճչում ելին ճնճողակները, թռչելով Ագռավի բնի վրայով, — այս ի՞նչ է: Սա ավազակութի՞ւնն է:

Ագռավը ներս ընկավ իր բույնը, և Դեղձանիկը սարսափով տեսավ, վոր նա իր ճանկերում բռնած մի անշունչ և արյունլվա ծիտիկ բերեց:

— Ի՞նչ եք անում, մորաքույր:

— Լռիր, — փրփրեց Ագռավը:

Նրա աչքերը սարսափելի ելին և այնպես ելին փալտում, վոր Դեղձանիկը չերկյուղից փակեց իր աչքերը, վորպեսզի չտեսնի, թե Ագռավն ինչպես է քրքրելու դժբախտ ծիտիկին:

«Ձե՞ վոր այդպես մի որ ել ինձ կուտի նա» — մըտածեց Դեղձանիկը:

Բայց Ագռավը, նախաճաշելով, ամեն անգամ ավելի բարի չե՛ր դառնում: Կտուցը մաքրում էր, մի վորևե ճուղի վրա հարմար նստում էր և քաղցր նիրհում: Ընդհանրապես

ինչպես վոր նկատել էր Դեղձանիկը, մորաքույրը սարսափելի շատակեր էր և վոչնչից չէր խորշում: Նա կամ հացի կտոր էր քարշ տալիս, կամ հոտած մսի կտոր, կամ կերակրի մնացորդ, վորը գտնվում էր կեղտաջրի փոսերում: Այս վերջինը Ագռավի սիրած զբաղմունքն էր, և Դեղձանիկը վոչ մի կերպ չէր կարողանում հասկանալ, թե ի՞նչ բավականութուն է քրքրել կեղտաջրի փոսերը: Ասենք Ագռավին ել դժվար էր մեղադրել: Նա ամեն որ այնքան էր ուտում, ինչքան վոր քսան դեղձանիկ չեյին կարող ուտել: Յե՛վ Ագռավի ամբողջ հոգսը միայն ուտելն էր: Նստում էր մի վորևե տեղ — կտուրին և դիտում:

Յերբ Ագռավը ծուլանում էր կերակուր փնտռել, նա դիմում էր խորամանկութան: Տեսնում էր, վոր ճնճողակները մի ինչ վոր բան են քրքրում՝ իսկույն ևեթ հասնում էր: Իբրև թե կողքով է թռչում, բայց և գոռում էր ամբողջ կոկորդով.

— Ա՛խ, ժամանակ չունիմ... բոլորովին ժամանակ չունիմ...

Մոտենում էր, բռնում վորսին և հայդա՛:

— Ձե՞ վոր դա լավ բան չէ, մորաքույր, — նկատեց մի անգամ վրդովված Դեղձանիկը:

— Լավ բան չէ՞: Իսկ չե՛րբ չես շարունակ ուտել եմ ուզո՞ւմ...

— Ուրիշնե՛րն ել են ուզում ուտել:

— Դե, ուրիշներն ինքներն են իրենց մասին հոդ տանում: Ձե՞ վոր ձեզ պես բոլոր քնքույններին վանդակներում են կերակրում, իսկ մենք ամենքս ել ինքներս պիտի մեզ համար բան ճարենք: Յե՛վ մեկ ել, քեզ և ճնճողակի համար, արդյոք շա՞տ բան է հարկավոր: Մի քանի հատիկ կոցահարես, և արդեն ամբողջ ուր կուշտ ես:

Ամառն ա՛նկատելի կերպով անց կացավ: Արևը կարծես թե ցրտեց, իսկ ուր կարճացավ: Անձրևներն սկսեցին, սառը քամի փչեց: Դեղձանիկն իրեն ամենադժ-

բախտ թռչունն եր համարում, մանավանդ, յերբ անձրև եր գալիս: Իսկ Ագոավն այնպես եր պահում իրեն, վոր կարծես թե վոչինչ չի նկատում:

— Ե՛հ, ի՛նչ անենք, վոր անձրև ե գալիս, — զարմանում եր նա, — գալիս ե, գալիս ու դադարում:

— Չե՞ վոր ցուրտ ե, մորաքույր: Ա՛խ, վորքան ցուրտ ե:

Առանձնապես վատ եր լինում գիշերները: Թըշված Դեղձանիկը շարունակ դողում եր, իսկ Ագոավը բարկանալով ասում եր.

— Ա՛յ քեզ քնքուշիկ, իսկ ի՞նչ պետք ե անես, յերբ ցուրտը փչի և ձյունը գա:

Ագոավի համար նույնիսկ վիրավորական եր: Այդ ի՞նչ տեսակ թռչուն ե, վոր անձրևից ել, քամուց ել, ցրտից ել ե վախենում: Այդպես, ապրել չի՛ լինի լույս աշխարհում: Յե՛վ նա կրկին սկսեց կասկածել Դեղձանիկի թռչուն լինելու մասին: Հավանորեն ձևացնում ե միայն, վոր թռչուն ե:

— Ճիշտ եմ ասում, մորաքույր, յես ամենախիսկական թռչունն եմ, — համոզում եր Դեղձանիկը արցունքն աչքերին: Միայն թե յես մրսկան եմ:

— Իսկ ինձ շարունակ թվում ե, վոր դու ձևացնում ես միայն, թե թռչուն ես:

— Չե՛, ճիշտ եմ ասում, չե՛մ ձևացնում:

Դեղձանիկը յերբեմն միտք եր անում իր վիճակի մասին: Թերևս ավելի լավ կլիներ մնալ վանդակում: Այնպե՛ր թե տաք ե լինում, և թե կուշտ: Նա նույնիսկ մի քանի անգամ թռավ գնաց այն պատուհանի մոտ, վորտեղ դրված եր իր վանդակը: Այնտեղ արդեն յերկու նոր դեղձանիկներ ելին նստած և նախանձում ելին նրան:

— Ա՛խ, ինչ ցուրտ ե, — վողորմելի կերպով ձվում եր սառչող Դեղձանիկը, — տուն թողեք ինձ:

Մի անգամ առավոտյան, յերբ Դեղձանիկը գլուխը

դուրս հանեց ագոավի բնից, նրան զարմացրեց մի մուլլ պատկեր. մի գիշերվա մեջ գետինը ծածկվել եր առաջին ձյունի սավանով: Չորս կողմը սպիտակ եր: Իսկ գլխավորը — ձյունը ծածկել եր այն բոլոր հատիկները, վորոնցով կերակրվում եր Դեղձանիկը: Մնացել եր միայն արոսենին, բայց նա չեր կարողանում ուտել այդ թթու պտուղը: Մինչդեռ Ագոավը նստած կտցում եր արոսենին ու գոգում.

— Ո՛խ, լավ պտուղ ե:

Յերկու որ քաղցած մնալուց հետո, Դեղձանիկը հուսահատվեց: Ի՞նչ ե լինելու սրա վերջը: Այսպիսով կարելի չե՛ մեռնել քաղցից:

Դեղձանիկը նստել եր և մտածում եր վշտացած: Մտկան այդ ժամանակ նա նկատեց, վոր պարտեզ վազեցին հենց այն դպրոցականները, վորոնք քարում ելին Ագոավին: Նրանք մի ցանց փռեցին գետնին, վրան վուշի համեղ սերմեր թափեցին ու փախան:

— Այդ տղաներն ամենևին չար չեն, — ուրախացավ Դեղձանիկը, դիտելով փռած ցանցը: Մորաքույր, տղաներն ինձ համար կերակուր են բերել:

— Լավ կերակուր ե, հա՛, — փնթփնթաց Ագոավը, — դու մտքովդ անգամ չանցկացնես կտուցդ այնտեղ կոխել: Լսո՞ւմ ես: Հենց վոր սկսես հատիկներ կտցել, իսկույն ցանցի մեջ կընկնես:

— Իսկ հետո ի՞նչ կլինի:

— Իսկ հետո՝ նորից վանդակ կդնեն քեզ:

Դեղձանիկը յերկմտեց. նա թե ուզում եր ուտել, և թե չեր ուզում վանդակ մտնել: Իհարկե ցուրտ եր, և ինքը քաղցած, բայց և այնպես աղատության մեջ ապրելը շատ ավելի լավ եր, մանավանդ, յերբ անձրև չեր գալիս:

Մի քանի որ դիմացավ Դեղձանիկը, բայց հետո նա հրապուրվեց խաբուսիկ բանով և ցանցի մեջ ընկավ:

— Ոգնություն, — վողորմելի ձայնով ծղրտում եր նա: Ել յերբեք չե՛մ անի... Ավելի լավ ե քաղցից մեռնել, քան թե նորից վանդակն ընկնել:

Այժմ Դեղձանիկին թվում էր, վոր աշխարհում Ագոստին բնից ավելի լավ բան չկա: Են, իհարկե վոր ճիշտ է, ցուրտ էր, իսկ ինքը քաղցած, բայց և այնպես կատարյալ ազատութուն էր: Ուր ուզում էր, այնտեղ ել թռչում էր: Նա նույնիսկ լաց չեղավ: Ահա կգան տղաները և նրան նորից վանդակ կդնեն: Նրա բախտից Ագոստինը թռչում էր մոտիկից և տեսավ, վոր բանը վատ է:

— Ախ, դու հիմար... — փնթփնթաց նա: Չե՞ վոր չես քեզ ասացի, թե ձեռք մի տա այդ խաբուսիկ բանին:

— Մորաքույր, ել ձեռք չեմ տա:

Ագոստինը ժամանակին հասավ: Տղաներն արդեն վազում էին, վոր բռնեն վորսը, բայց Ագոստինը հաջողեց կտրել բարակ ցանցը, և Դեղձանիկը դարձյալ ազատվեց:

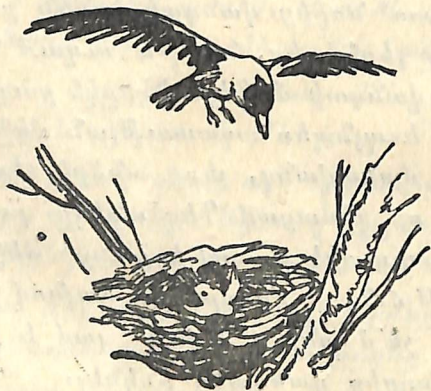
— Ախ, վորքա՞ն լավ է, — ուրախացավ Դեղձանիկը, նորից իր բնում գտնվելով:

— Հապա վոր ասում եյի, թե լավ է, զգուշ կաց, — փնթփնթաց Ագոստինը:

Դեղձանիկը կրկին ապրեց Ագոստինի բնում և այլևս վոչ ցրտից և վոչ ել քաղցից չէր դանդատվում: Մի անգամ ագոստինը թռավ, գնաց վորսի հետևից, գիշերեց դաշտում, իսկ չերբ տուն վերադարձավ, տեսավ Դեղձանիկն ընկած է բնում, վոտքերը վեր ցցած:

Ագոստինը գլուխը շրջեց, նայեց ու ասաց.

— Բա վոր չես ասում եյի, թե դա թռչուն չէ:

Նանի՛կ, — նանի՛կ, — նանի՛կ...

Ալլոնուշկայի մի աշիկը քնած է, մյուսը նայում է: Ալլոնուշկայի մի ականջիկը քնած է, մյուսը լսում է: Հիմա բոլորն ել հավաքվել են Ալլոնուշկայի մահճակալի մոտ, — և քաջ նապաստակը, և՛ Արջիկը, և՛ Ճնճղուկը, և Սեվ-Գլուխ Ագոստինը, և՛ Յորջ Յորջովիչը: Բոլորն ել այտեղ են, բոլորն ել Ալլոնուշկայի մոտ են:

— Հայրիկ, չես բոլորին ել սիրում եմ, — շշնջաց Ալլոնուշկան: — Յես սեվ միջատներին ել եմ սիրում, հայրիկ:

Ալլոնուշկայի մյուս աչքն ել փակվեց, են մյուս ականջն ել քնեց... Իսկ նրա մահճակալի մոտ կանաչին եր տալիս դարձանային դալար խոտը, ժպտում ծաղիկները: Ծաղիկները շատ եյին, չերկնագույն, վարդագույն, դեղին, կապույտ, կարմիր: Կանաչ կեչին գլուխը կախել էր հենց նրա մահճակալի վրա, և այնպես սիրալիք ու փաղաքշանքով, ինչ վոր բան եր քչփչում: Իսկ արեգակը լուսավորում էր, ավազը դեղնում և ծովի կապույտ ալիքն իր մոտ կանչում Ալլոնուշկային:

Քնի՛ր, Ալլոնուշկա, կազուրվիր:

Նանի՛կ, — նանի՛կ, — նանի՛կ...

Յ Ա Ն Կ

Նախահեքյաթ	եջ 3
Հեքյաթ Յերկար-Ականջ Կարճ Պոչ քաջ հապաստակի մասին	4
Հեքյաթ Յերկար Գիթ Մոծակ Մոծակիի և Կարճ պոչ բրդոս Միշկայի մասին	8
Հեքյաթ Ճնճղուկ Ճնճղուկի և Յորջ Յորջովիչի և խողովակ մաքրող ուրախ Յաշայի մասին	15
Հեքյաթ Սևազրուխ Ագուավիկի և դեղին թռչուն Դեղձանիկի մասին	24

3947

711

ԳԻՆԸ 90 ԿՈՊ.

1
2

707

Դ. МАМИН-СИБИРЯК
АЛЕНУШКИНЫ
СКАЗКИ

ГИЗ ССР АРМЕНИИ, ЕРЕВАН, 1936 г.

